

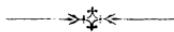
ЗАПИСКИ ВОСТОЧНАГО ОТДЕЛЕНИЯ ИМПЕРАТОРСКАГО РУССКАГО АРХЕОЛОГИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА

Основаны барономъ В. Р. Розеномъ.

ТОМЪ ДЕВЯТНАДЦАТЫЙ.

1909.

(съ приложениемъ одной таблицы).

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
ТИПОГРАФИЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМИИ НАУКЪ.
Бас. Остр., 9 лин., № 12.

1910.

МЕЛКІЯ ИЗВѢСТІЯ И ЗАМѢТКИ.

Указатель къ пѣснямъ Махтум-кули.

[Приложение къ статьѣ: Матеріалы по среднеазіатско-турецкой литературѣ. I.¹⁾].

I.

И въ Закаспійской области, и въ Хивѣ я разыскивалъ полное собрание пѣсней Махтум-кули, но тщетно. Только въ Мервѣ въ 1906 году одинъ молла сообщилъ мнѣ, что онъ собственноручно снялъ копію съ كیات-а Махтум-кули, принадлежащаго жителю селенія Мэнэ²⁾, далъ эту копію какому-то эрсаринскому моллѣ почитать, а тотъ ее укралъ, оправдавъ дурную славу своего племени. Самъ въ Мэнэ я не былъ и не могъ провѣрить данного сообщенія. Обыкновенно приходится слышать, что полнаго собрания пѣсень Махтум-кули нечего и искать, такъ какъ его никто еще не составилъ; самъ Махтум-кули, будто-бы, ронялъ свои газали въ народъ всюду, где ему приходилось странствовать, и ихъ пришлось-бы подбирать и на Гургенѣ среди гёкленовъ, и въ Хивѣ, и въ другихъ мѣстахъ. Въ последнемъ соображеніи, возможно, есть немалая доля правды, но факты убѣждаютъ насъ въ томъ, что если не все, то многія изъ нихъ были соединены въ одинъ или пѣсколько основныхъ сборниковъ, съ участіемъ-ли самого автора, или помимо его, когда и кѣмъ — неизвѣстно. Изучая современные сборники пѣсень Махтум-кули, замѣчаешь между нѣкоторыми изъ нихъ болѣшую или меньшую связь: то одинъ повторяетъ другой полностью, то рядъ сборниковъ совпадаютъ между собой отдельными частями.

Я рѣшилъ напечатать указатель къ извѣстнымъ мнѣ пѣснямъ Махтум-кули съ цѣлью содѣйствовать дальнѣйшему изученію этого весьма

1) З. В. О. XIX, 01 и сл.; подзаголовокъ: Краткая опись среднеазіатскихъ рукописей собранія А. Самойловича. См. стр. 010.

2) Закасп. обл., Атекск. приставство Тедженск. уѣзда. Древнее Мейхенэ.

Записки Вост. Отд. Имп. Русск. Арх. Общ. Т. XIX.

почитаемаго не только среди туркменовъ, но и вообще въ Средней Азіи народнаго мыслителя-учителя-поэта. Вотъ какъ отзывается объ Махтумкули одинъ хивинскій грамотей¹⁾: صوف مختوم قلى تركى لفظى بىلە آيغان
شۇغۇرۇنور اكىرىجىنلەكە قاينىھەسنج خوردە دانلارگە بىرلار موازىتىدىن قېراۋراق² كورۇنور
لېكىن نصايىح و تنبىه دۇر آبۇر و ئۇئۇ شەوارلار بىلە مەملو جەتدىن بارچەنىنىڭ قولاتلارىغە
اشعارى اكىرىجىنلەكە قاينىھەسنج خوردە دانلارگە بىرلار موازىتىدىن قېراۋراق³ كورۇنور
— «Хотя стихи сүфия Махтум-кули, сочиненные [дословно: сказанные] на турецкомъ языке, и представляются для тонасъѣдущихъ рифмотворцевъ нѣсколько уклоняющимися отъ равномѣрнаго соблюденія стихотворныхъ размѣровъ, однако вслѣдствіе переполненія ихъ чистѣйшими жемчужинами и превосходными перлами совѣтовъ и предостереженій они кажутся пріятными и довольно усладительными для ушей всякаго»; а извѣстный бухарецъ Шейх-Сулейманъ неоднократно цитуетъ Махтум-кули въ своемъ словарѣ⁵).

Послѣ того какъ будетъ установленъ *maxitum* приписываемыхъ Махтум-кули пѣсень, необходимо будетъ сдѣлать попытку определить, дѣйствительно ли все пѣсни съ техаллусомъ Махтум-кули и другими техаллусами того-же поэта⁶⁾ принадлежать именно ему, и только тогда явится возможность научнаго изданія сборника зпаменитаго гоکлепа. Для выясненія степени и характера зависимости творчества Махтум-кули отъ произведений его предшественниковъ и современниковъ потребуется привлеченіе, помимо среднеазіатско-турецкихъ, еще и адербайджанскихъ и даже малоазіатско-турецкихъ народно-литературныхъ матеріаловъ, извѣстныхъ намъ больше въ рукописяхъ или въ некритическихъ (чаще восточныхъ) изданияхъ, а также изученіе поэтическихъ произведеній отца Махтум-кули, Доулет-Мамед-бен-Абдулла Азадій⁷⁾.

1) Эта замѣтка списана мною съ первой страницы сборника Махтум-кули, видѣннаго мною въ хивинскомъ городѣ Иланлы.

2) Читаю *kaipak* и произвожу отъ *kaipir*, *kaip* (v) — сгѣбать.

3) Форма якымалы (ям., якымалы) мѣръ неизвѣстна.

4) Ср. въ словарѣ Будагова (II, 56) *tobolysk*. قىزىجانلەك.

5) См. ниже. — «Чьи пѣсни ты поешь?» спросилъ я одного бахши въ Хивѣ, и онъ отвѣтилъ: «*Махтум-кули*». — «А еще чьи?» — «Больше не знаю». — «Пѣсень *Талиби*, *Кемин* и др. ты, значитъ, не знаешь?» — «Да это все *Махтум-кули!* Разные бахши передѣльвали немнога пѣсни Махтум-кули и вставляли въ нихъ свое имя». На основаніи такихъ отвѣтовъ можно думать, что имя Махтум-кули стало въ понятіи нѣкоторыхъ почти именемъ нарицательнымъ для извѣстнаго рода пѣсень — стихотвореній. Во всякомъ случаѣ Махтум-кули является родоначальникомъ цѣлаго цикла народныхъ поэтовъ-пѣвцовъ Туркмени и Хивы. Туркмены признаютъ его святымъ — أولى.

6) معروف، فراغى. Первый встрѣтился миѣ дважды (№№ 17, 108, 127), второй однажды (№ 194). Туземцы утверждаютъ, что это техаллусы Махтум-кули.

7) О немъ см. пока только Зап. В. О. XVIII, 0159, сноска 4. Въ моемъ распоряженіи находится нѣсколько четверостишій этого поэта.

Критическое издание пѣсень Махтум-кули желательно въ интересахъ историко-литературныхъ, этнографическихъ и лингвистическихъ.

III

Самымъ объемистымъ изъ видѣнныхъ мною сборниковъ пѣсень Махтум-кули является помѣченный въ описаніи моей коллекціи рукописей номеромъ 1-ымъ; въ этомъ сборникѣ 129 пѣсень. Въ рукописи И. Публичной библіотеки IV-2-69 (по писаному каталогу) заключается 84 пѣсни (послѣдней только начало), изъ которыхъ первыя 69 повторяются въ томъ же порядкѣ въ рукописи Туркестанской публичной библіотеки, № 84 (по каталог. Каля); въ рукописи, отпечатанной Н. П. Остроумовымъ — 81 пѣсня, въ рукописи моего собранія № 2 — 55 пѣсень, въ рукописи И. П. Библіотеки II-4-23 ихъ 48; рукопись полковника Агабекова (Закаспійск. обл.) заключаетъ 46 пѣсень, рукопись моего собранія № 3 — 38 пѣсень. При бѣгломъ просмотрѣ еще одного сборника пѣсень Махтум-кули, видѣнного мною въ хивинскомъ городкѣ Иляллы, я отмѣтилъ себѣ только новыя пѣсни, не подсчитавъ всѣхъ въ немъ находящихся. До сихъ поръ жалѣю, что время не позволило мнѣ ознакомиться со старымъ каллиграфическимъ спискомъ Мухтум-кули, припадлежащимъ юмулу Караджа-хану на островѣ Челекенѣ (ауль Огаменѣ). Проф. Вамбери издалъ 31 пѣсню полностью и 10 отрывковъ, проф. Березинъ — 1 пѣсню¹⁾. Въ извѣстномъ джагатайско-османскомъ словарѣ Шейха-Сулеймана Бухарского (شيخ سليمان افندى اوزيكى البخارى استانبول ۱۳۹۸) Махтум-кули цитуется 18 разъ²⁾.

Видѣнныя мною рукописи и помянутыя изданія содержать въ себѣ въ общемъ 197 отдельныхъ пѣсень Махтум-кули, изъ которыхъ 41 встрѣтились мнѣ по одному разу, а остальные по два и болѣе (самыми распространеными оказались пѣсни № 56 и 20). 125 пѣсень составлены 11-тислововыми³⁾ четверостишіями, 31 — 8-мисловыми, 23 — 7-мисловыми и 1—15-ти слоговыми; такимъ образомъ форма *четверостиший* преобладаетъ (180). Мухаммасовъ 15-тислововыхъ (19) — 9 и

1) Точные данные объ этихъ изданіяхъ см. ниже.

2) Стр. Г; Е; И; Л; Г; ЕЕ; ЕЯ; ЕГ; ЯА; ЯЯ; ЯЯ; ГГ; ГГЯ; ГГА; ГГЭ; ГГЯ.

3) Вопроса о томъ, какимъ арабско-персидскимъ размѣрамъ подобрались въ своихъ пѣсняхъ Махтум-кули, я въ указателеъ не касаюсь; замѣчу только, что назначность въ произведенияхъ этого поэта обѣихъ системъ стихосложеній, слоговой (турецкой) и канти-титарной (арабско-персидской), въ смыслѣшномъ, преимущественно, видѣ—очевидна. Определеніе метра иногда затрудняется искажеными по винѣ переписчика текстомъ.

14-тисловыхъ 2. На другія формы стиховъ приходится 6 пѣсень. 8 и 7-мисловыя четверостишія всего чаще пишутся въ одну строку, состоящую изъ двухъ частей, и такимъ образомъ имѣютъ виѣшній видъ однорифмныхъ стиховъ¹⁾. Есть и другіе случаи искусственного составленія изъ короткихъ турецкихъ стиховъ болѣе длинныхъ арабско-персидскихъ; въ указателѣ это иногда отмѣчается, причемъ одна изъ двухъ формъ стиха приводится въ скобкахъ.

Указатель мой составленъ въ алфавитномъ порядкѣ постоянныхъ *рифмъ* (съ редиформъ) припѣва, т. е. послѣдняго стиха четверостишій, пятистишій и т. д. Сначала я привожу рифму каждой пѣсни, затѣмъ ссылку на рукопись и изданія, въ которыхъ данная пѣсня встрѣчалась мнѣ, съ указаніемъ: 1) номера пѣсни для каждого источника²⁾, 2) формы стиха, его метра и числа куплетовъ и, наконецъ, два или больше первыхъ стиха пѣсни.

Преобладаніе въ моемъ указателѣ рифмъ на *ر, م, ن, و, ى* — не случайность: въ цѣломъ рядѣ среднеазіатско-турецкихъ стихотворныхъ произведений (напр. شیخانی زاده مُحَمَّد سالیخا) я наблюдалъ предпочтительное рифмованіе на эти-же самыя буквы.

СОКРАЩЕНИЯ:

- 1) *Агаб.* — рукопись Агабекова.
 - 2) *Б.* — рукопись моего собрания № 4.
 - 3) *Бер.* — Турецкая хрестоматія проф. Березина, II, 1, 88.
 - 4) *В.* — издание проф. Вамбера: Die Sprache der Turkomanen und der Diwan Machdumkuli's, Z. D. M. G. т. 33, стр. 391.
 - 5) *Ил.* — рукопись, видѣнная мною въ Иляллы.
 - 6) *Ор.* — рукопись моего собрания № 1.
 - 7) *Ораз.* — рукопись моего собрания № 3.
 - 8) *Остр.* — издание Н. П. Остроумова: مەختۇم قۇلى مەختۇم-кули. Ташк. 1907 (50 экз. изъ Туркест. Туземи. Газеты за 1907 г.).
 - 9) *Нем.* — рукопись И. Публ. Библіотеки II-4-23.
- 10—11) *И.-Т. (И.)* — тожественные рукописи И. Публичной и Туркестанской Публичной библіотекъ (IV-2-69 и № 84). Слѣдуетъ помнить, что въ первой рукописи 84 пѣсни (копца пѣть), а во

1) По поводу этой стихотворной формы, называемой *Musemmat*, Gibb замѣчаетъ: «Musemmat rhyme, which is simply the Murebba arrangement adapted to the couplet, seems to have been peculiarly pleasing to the Turkish ear, and most likely formed part of the original native system» (A history of Ottoman poetry, vol. I, p. 97. London, 1900).

2) Для словаря Шейха Суджаймана указывается не номеръ, а страница, а для отрывковъ (въ отличие отъ цѣльныхъ пѣсень) изданія Вамбера — и страница и номеръ.

второй только 69 (конца пѣтъ), поэтому, начиная съ 70-ой пѣсни, я ставлю одно *П.*

12—13) *Рук.* № 6 и 15 — имѣются въ виду рукописи моего собранія, въ которыхъ пѣсни Махтум-куля встрѣчаются между прочимъ.

14) *С.* — рукопись моего собранія № 2.

15) *Транс.* — пѣсни, записанныя мною въ русской транскрипціи со словъ народныхъ пѣвцовъ (бахыпъ).

16) *Ш.-С.* — Словарь Шейха Сулаймана.

Изъ трехъ цифръ, стоящихъ вслѣдъ за перечисленіемъ источниковъ, первая указываетъ на форму стиха (4-стишіе и т. д.), вторая — на метръ (11 слоговъ и т. п.), третья — на число куплетовъ (пѣсня изъ 8 четверостишій или изъ 6 пятистишій, и. т. д.). Звѣздочка при номерѣ пѣсни по указателю подчеркиваетъ, что эта пѣсня встрѣтилась мнѣ только одинъ разъ.

При неустойчивости среднеазіатско-турецкой орѳографіи съ одной стороны, и при возможности значительныхъ измѣненій въ редакціи и вообще въ текстѣ одной и той-же пѣсни по разнымъ спискамъ съ другой, — отыскиваніе пѣсенъ по указателю представить иногда нѣкоторыя затрудненія; напримѣръ, пѣсня, которую пишутъ подъ 1, можетъ оказаться подъ 0, пѣсня съ рифмой на س — подъ *ز*, съ рифмой на ت — подъ *د* и т. д. Метръ и форма стиха, которыми всегда у меня указаны, несомнѣнно будутъ облегчать подобныя затрудненія.

| (см. также ۰).

*1) | — П. 78; 4. 7. 7.

عالىم صنعينكى موجود * وجوده كلىكان اشىما
اشىما حمرىنكى ذاكر * ذكريتك تيللارده فيدا^۱

(رمل) 2) — Op. 81 (деф.), Остр. 44, П-Т. 39; 4. 15 — ريم قالزا

کورسام اى دلبر جمالينك اختياريم قالزا * کورماز اپرسام پىزمان صبرو قواريم قالزا

(3) — ل بيلا — Oстр. 60; 4. 11. 7.

کوزلاکىل دل عقل قالدى بو دورى * جان وطن ارزولاب توردى بىل بيلا

4) — بو دنيا C. 1, Op. 1, Ораз. 6, Пет. 24, В. 441—2 (деф.), Ш.-С. 15; 4. 11. 8.

مغrib دىن مشرقه دىباينىك يوزى * دىبانك بىزە معلوم دالدورۇ² بو دنيا

1) Чит. پيدا. 2) = осм. دکل دور. Въ туркм. рукописяхъ звукъ ё въ первомъ слогѣ передается иногда чрезъ элиофъ: باش — пятъ, تېلو — придетъ, نامە — что, سامى — голость.

*5) — П. 73 (дeф.); 6. 11. 5.
— (قملوا) كملوا

كونكل لار كوشкнде خيالинк جанى * اولاد خونكارا (?) منكزار حكموا

ب

*6) — ادین يارب (П. 80; 4. 7. 7.

— عى ايلە قورتلىمدىم * مەن بۇ بلادىن يارب
چىقە بىلەم جەمد ايدىب * عېب رىيادىن يارب
7) — س. 50, Op. 74, П-Т. 19, Остр. 30; 4. 11. 7.
چالىنىرىچە جەن قىفوسى¹ آرتار * قاجان كونكل قرار تابار جم بولوب

(сm. د، ط).

8) — لەيم توت (Остр. 81, П. 81; 4. 11. 7.

دنبا توتفان قالسىنك بىل بىر كىنچىدە * باد پا دىك بىر يوزىنە يلدىم توت

ج

9) — س. 43, Op. 41, П. 82, Пет. 1, Остр. 3; 4. 11. 7.
نماز ھىچ

الله يادى بىلان تىرىپىك بولان تىل * كوز يوم-ولاق بىلان كونكل ياتماز ھىچ

(сm. ط، ت).

10) — ل بولسە آدم زاد² (Ораз. 13, П. 76, Пет. 9; 4. 11. 5.

يتىسە³ تورسە خيالىندىن چقارمز * قىسىنى ايشە مايدىل بولسە آدم زاد
11) — س. 18, Op. 85, Ораз. 25, Остр. 69; 4. 11. 5.
جۇرى محمد

اول دستلاپ بارىپ جۇرى⁴ تاغىمىندا * كافىلارىنىڭ قانىن ساجىدى محمد

د

12) — ار (Остр. 64, П-Т. 10; 4. 7. 78.

قولان بىرىنىڭ قىراداشلار * بىر عجاىىب سوزىزم بار
نه ازماامىيىش ايلايور * دوستلار پورىدىكار

1) Вариант: چۈچىنى آدم ذات (sic).
2) Вариант: آخىد خىپير.
3) Чит. ياتسە.
4) Вариант: ياتسە.

13) — С. 35, Остр. 21, П-Т. 16, Пет. 30; 4. 11. 7.

کوب نامerde مال بربسون دون دنيا * کوزى کوكىde قايغوسى يوق سير كيدار

14) — С. 28, Op. 7, П-Т. 42; 4. 7. 7.

بر ڪون اول ڪون باتاردين * بلى مشهور خان نوار

15) — П-Т. 68; 4 (2). 8 (16). 7.

اوبيه اوچندرافى دفهalar * ايبارلانان آطه منكزار

عقلسىز آبرلار¹⁾ زر بلان * بازيلان بد خطه منكزار

*16) — Op. 55; 4. 11. 5.

حقىقت يولىنه ڪرڪان درويش لار * يولىن شيطان اورار بول ترس چىقىر

17) — Op. 56, Остр. 7, Пет. 6 (дeф.), II. 75; 4. 8. 7. Имя автора فراغى.

ڪر تونسە حالىمدىن خىبر * بىر قورى اغا جادىن قان چىرى

*18) — Ораз. 20; 4. 11. 8.

تنكىرى سوكان محمدنىنك امنى * بسم الله دib اول جىمار بار جكار

5. (رمى). 15) — С. 17, Op. 82, П-Т. 9, Остр. 45; 5. 1. 5.

اون سكمىنىڭ عالم اھىن بار ايدان پروردىكار * دونىرىب درگاهنە ھوار ايدان پروردىكار

20) — С. 10, Op. 16, Ораз. 37, Остр. 9, В. 7, Пет. 10, П-Т. 30; 4. 11. 11.

مؤمن بولسنىك قولاق بركىن سوزىعه * جىمار بو جهانى ڪور خراب ابلار

*21) — П-Т. 28; 4. 11. 5.

ساغ سلامت سرمىست اوپىز كزان جان * تورت بلانىنك بىرىسىدىن اېكلارلار

22) — Op. 102, Ил.; 4. 7. 7.

غىم چىكمىء غىرىب آدم * بىكىلار شاڭلار فالىمىزلىار

*23) — Op. 115, В. 31; 4. 7. 7.

ايلىيىنلىكىن آىرىه دوشان * آه اورار ايلىلى ڪورلار

*24) — Ил.; 4. 11. 7.

سر وقتى باتمانىك تىلاڭ چاغىدور * عمر بىدىك كېلىپ كېرى بارانلار

اجل [بر] ساق يورور قولوندە جام * اول مىدىن خلاپق اېچار بارانلار

1) Чит. äpläp.

25) — (ش) چلور بىرانلار (ش) چلور بىرانلار (Op. 105, Ораз. 11, Пет. 18, Агад. 7; 4. 11. 7. نمازخوان درويشلار دولنلى بايلار * فلکىنىڭ ڪىرىدىنىڭ كەچ دور بىرانلار¹ 26) — В. 20, Ил.; 4. 11. 5.

سحر وقتى غافل بولمىانىڭ بىرانلار * دركامللار آجلۇر جاغدور بىرانلار رىحىمته دوش كېلىدى بو وقت بىرانلار * حق نورى ساجىلىور جاغدور بىرانلار² 27) — لور بىرانلار (C. 9, Op. 60, Остр. 11, Пет. 13, Ораз. 3; 4. 11. 19.

كېيل ڪونكل عزم ايله باقى دىنيا يه * فانى دىنياده كىيم قالۇر بىرانلار³ 28) — نۇز بىرانلار (Op. 111, Ил.; 4. 11. 5.

كونكل فرواز⁴ ايتب اوچىدى يىرىندىن * هوالانغىش لىيىمىز كوكىدىن بىرانلار 29) — تىرى يىرانلار (Op. 32, Ораз. 27 (деф.), Остр. 77, Ил.; 4. 11. 5.

تورت منك تورت يوز ياشان لقايان حكىمىنىڭ * باشى قوره قومە باندى يىرانلار 30) — چىيلار (C. 19, Op. 86; 4. 11. 5.

مەمد كېلىور دىب آسامان ايشكىيىنه * مەلکلار مۇشك ايله عنىر ساجىلىلار 31) — П-Т. 1, С. 2, Op. 5, Ораз. 35, Остр. 67; 4. 11. 17.

بر كىچە ياتوردوم دونىنىڭ يارىنده * بر تورت آطلۇ كىلىپ تورغىن تىدىلilar

По легенде, это первая пѣсня, которую сочинилъ Махтум-кули, послѣ того какъ впервые испыталъ состояніе hal'я.

*32) — ان دىدىلار (Ил.; 4. 11. 10 стиховъ (вариантъ № 31?).

ياتوردىم غېلىت دە كېلىدى ايرانلار * تورغىل ھا يىرىندىن اويان دىدىلار 33) — Ораз. 29, Б. 5; 4. 8. 6. — ره دونار

اولكىاده صاحب بولسىه * امىپىرلار وزىيەرە⁵ دونزار 34) — Остр. 49, В. 15 (деф.); 4. 7. 6.

داغلار حىقىنىڭ مىخى دور * دەۋە اوزىيەن داغ سايىار 35) — ان سەندىن ياخىر (Пет. 47; 4. 7. 14.

سەن سەن آرايسىش جان * جان ھم سەندرىين بىخىبر سەن جەمانە تولوغ سەن * جەمان سەندرىين بىخىبر

پرواز. 4) Чит. 1) Вм. 2) Пет. 3) فالسىه كراكтор. 2) بو جاغلۇر. آربالار امېرىھ: (Б.): Вариантъ (Б.).

*36) — سی قلندر Op. 112; 4. 11. 7.

عاشق‌لار ایلینینئک خانی سلطانی * تجلى تختنیئنک ساسى قىندرر³⁷ — ادور — Ocrp. 72; 4. 11. 8.

عيال دیکاچ همه عیال بر بولماز * عیال بار دور بر او بهنی دوزادر
38 Op. 69, Ил.; 4. 11. 5.

غم دومانی باسیب غریب ڪونکلومی * ڪوز یا شین سقلامای دوکیب برادر
39 — ب پارادر C. 30, Op. 18, П-Т. 34, Пет. 17; 4. 11. 9.

بو دنیا فانیدور توقاز بنائی * بو دنیا یه ڪيلان ڪچيپ بارادر 40) C. 14, Op. 126, Ocrp. 53; 4. 11. 8.—ب دوروبليور

بر جوراک قوز بیلان جهان جوهرین * اول نه قمار بازدور اونوب دوروبندور
— یب دوریب دور 41 — Op. 33, Ораз. 12, П-Т. 67, Пег. 15; 4. 11. 5.

غفلت بصد و قینه قویبدور باشین * ادم اوغلی منجه ارنیبلور بیبلور
— لی چیقیب دور (42) II-T. 69; 4. 11. 5.

حق تعالی بسو نیچوک احوال دور * دوری دیب اینجل کیم لایل جقیب دور
—لان ده بار دور (43) C. 25, Op. 19; 4. 11. 5.

کونه بوز منک کوچ هم بولسه اول دنیا * اول مقدار بو دنیا کیلان ده بار دور
44 — حلقه ۱۶ (۱۶)، ۸ (۲)، ۴ (۵۸) — پ-ت.

ای یــرانــلــار آــدــم اوــغــلــىــى * بــوز تــوـفــرــاـقــدــىــىــن بــولــاق حــقــدــلــور
اــصــلــى خــاـكــىــرــىــن اــونــان اــدــم * قــمــمــه قــاـزــلــوب قــالــاق حــقــدــلــور

قرداشلар қон қондін бер болыпدور * ыл ылдін бедеттілар кіблесе крақ дур

Для этой пѣсни пришлось слышать название; см. еще № 67.
46 — С. 8, Op. 10, Ораз. 17, П-Т. 53; 4. 11. 17.

امنا صرفنا محشر كولاري * بر كون اليميزه كيلسه كراك دور
 *47 — سه كراکدور (Agaö. 4; 4. 11. ?).

مایل اولانک بو دنیا کا دوستلاریم * بارچه موندین اوندہ بارسہ ڪراک دور

1) Не читать ли этот стихъ такъ (причёмъ ساسى = cäci):

تىجلى تختىنинك خان و سلطانى * عاشقىلار ايلينىنىڭ ساسى قىندر

48) — اشى كراك دور Op. 27, П-Т. 14, В. 11 (деф.); 4. 11. 7.

صفا بولوب دور آط چیغان هر يردين * عقلى كاندين گيسان باشى ڪراكدور
49) — زه مهماندور Op. 98, Пет. 43, В. 443—8 (деф.), Транс.; 4. 11. 7.

قوه تاشدین فره قبلى سيلان ڪوز * جوي كالور¹ ڪوز آچينك ڪوزه مهманدور
50) — (کى) في كيمده دور Пет. 33, III-C. 30; 4. 11. 5.

بزدان سلام اوراز منكلى شاعره * مسلمان ڪافرينىڭ فرق ڪيمده دور

Отвѣтное письмо Махтум-кули поэту Ораз-Менгли. Извѣстно
въ Хивѣ.

51) — لار آنده دور C. 27, Op. 15, Ораз. 9, П-Т. 3, Остр. 39, Ил.;
5. 15 (رمى). 5.

* اي برانلار غافل اولانك جانه جانلار آنده دور *

* آوى زهر و شود و شىڭ طرفه باللار آنده دور *

* لار آنده دور Op. 3; 4. 11. 7.

ايلىكى قىت زمينىنىڭ آدى رمكандور * عقىبىم آتلېيغ بوبىزىل لار آنده دور
5. 15 (رمى). 53) — C. 26, Op. 9, П-Т. 8, Остр. 43; 5. 15.

* بخشىلار تومبىش بنا بر شهرى كوردوm شوندە دور *

* عشق متانع سانيلور بازارى كوردوm شوندە دور *

* شىنده دور Op. 67; 4. 8. 7.

ڪونكىل بىر بىرن شامى دور * هر سوز ڪونكىل جوشىنده دور
يىنسى اقلىيم پاي تختىنده * هر سوز ڪونكىل جوشىنده دور

55) — Op. 120, В. 25 (деф.); 4. 11. 5.

يانكى ياشان عرب آطىنىڭ شابىنه * معلوم اولماز دە نه دور نوز نه دور

56) — C. 33, Op. 24, П-Т. 11, Пет. 25, Б. 1, Остр.
19, В. 9; 4. 11. 5.

ادم بولسنىڭ قولاق بىركىن اوکودە * ملاalar يانىنده صحبت بخشىلور
57) — (اکى) اغى دور Op. 34, П-Т. 46; 4. 8. 8.

سرىيە زىسى سودا سالان * ڪوزال حەقنىڭ فلکىمىلور
شىپطان چىقار دىنكلاماكا * بىلدۈزلار انكا ياغىبىلور

1) В. 2.

58) — يانینде بلى دور Opaz. 30, Пет. 35, П-Т. 61, III-C. 294; 4 (2).
7 (14). 5.

بخشىلىغى بس بىلەمىز * اير يانىنده بلى دور
كۈرەر كۈزىنەك قىمىنى * كور يانىنده بلى دور
59) — نىنەدە بلى دور Op. 35, Пет. 21, В. 444—10 (дeф.); 4. 11. 5.

اشك اوزىن اكسوڭ سايىز بدودىن * قىمت اپتسانەك آتا يانىنده بلى دور
بداو دىكاكچىممه بداو دنك بولماسى * چىمن بداولار مىدانىنده بلى دور
60) — لغان على دور Op. 94, П-Т. 56, Остр. 55, Ил.; 4. 11. 6.

صرب اوروبان جنادىلىنىڭ شهرىنە * كافىلارە غىضب¹ قىلغان على دور
*61) — اجان باليدور Op. 71; 4. 8. 7.

پىمان بخشە² يولداش بولسىه * آويلىق اچان باليدور
*62) — انى دور II. 70; 4. 8. 7.

درد دور بو جانىنەك دىلىنى * ساغلىق انىنەك سلطانىدور
*63) — شى ياندورور Op. 71; 4. 11. 5.

باشىمە بر سودا نوشان گون بولور * خيال ھجوم ايلاب جوشى ياندورور
64) — اشى سندورور Op. 76, Пет. 31, Остр. 33; 4. 11. 5.

اقبالىنىڭ اويانسىه دولت يار بولسىه * داغە غزاو اورسانەك ناشى سىندورور
*65) — (ت) د بولور Agab. 9; 4. 11. 5.

محمد امتنى مالىسىز بولسىون * مالىسىز بولسىنىڭ قىداش دوغان ياد بولور
66) — كيلور C. 4, Op. 11; 4. 11. 5.

عملأ صالحا بخشى عمل قىبل * بر گون سنكا روان امر خان كيلور
67) — ان كيلور C. 6, Op. 17, Opaz. 8, П-Т. 31, Остр. 10; 4. 11. 9.

دابە الأرض اتلىق دجال سونكىدىن * مردەدىن صفادىن بىران كيلور
Эту п'ёсню называютъ, ср. № 45.
*68) — لار كورونور Op. 100; 4 (2). 8 (16). 7.

سىر ايدالى بو جەمانە * جەمانە نەلار كورونور

1) Варіантъ:
قران.

2) *jaxsha* — прымѣръ туркм. дательного пад. отъ словъ на
гласную (отъ *jaxshы*).

س. (см.) ن.

خوش تىزلى يىك اوغلى نىننك ناشتهسىن * لِمَاك بِرَاشماز (69) — Op. 43, II. 84 (деф.), Пет. 3; 4. 11. 7.

خوش تىزلى يىك اوغلى نىننك ناشتهسىن * سغىر بىتاغىنىدە قىلىماق بِرَاشماز (70) — شىنه دكماز C. 39, Op. 45; 4. 11. 7.

يوقسىولىقدە نېھەلارىنىڭ دورانى * ياتىب كوران بىخشى دوشىنە دكماز (71) — C. 54, Op. 122, II-T. 15, Пет. 40, B. 26, Ораз. 21; 4. 11. 5.

آلتمىش باشلى آله قارلى داغلاردىن * دومان ڪوچار يغۇر يغار سېل فالماز (72) — ساپىن قالماز C. 34, Op. 25, Ораз. 2, II-T. 12, Остр. 20; 4. 11. 5.

اخلاص بىلان بىر كامىلە قول بران * يتار منزلىنىه ينماین قالماز (73) — ان اكلانماز C. 31, Op. 20, Пет. 44, Остр. 79; 4. 11. 7.

بلبل ھجوم ايدان هوالى باغلار * بلبل سىندىن ڪىدار فغان اكلانماز (74) — شىن اكلانماز C. 32, Op. 22, Ораз. 24, B. 29; 4. 11. 5.

بد آصىلە يىكلىك دىكسە بىر ڪوندە * آلور آوبىن سالور قوشىن اكلانماز (75) — شىمىز Остр. 66; 4. 11. 5.

استار الدىن جقه دولت ھمايم * دعا قىلىوب دوقز بولدى ياشىمىز
Конецъ пѣни:

رواج بىرگىين بىمۇت كوكلانك بىرىكىنە * اول كىمال خان اوغان بولسون باشىمىز (76) — قدرىن ھىچ بلمز II-T. 65, Бер. 2, III-C. 13; 4. 11. 9.

دەكىمنىچى قولنە دوشىسى ئىلغى بار * قانتىپىنرىدىن آىر قدرىن ھىچ بىلمىز
بر چوفان الىينە دىكسە بىر آلماز * چاقماعە قدرىن ھىچ بىلمىز (77) — قىسى بىلەنلىز

دردىم باردور دىيار بىرىپىن دورىمىدىن * خىرى قىسى احسان قىسى بىلەنلىز

س. (см.) ن.

— ان تابىلماس (78) .

دعامە دوش ڪلان ڪوكارور كىرىكىك * كلنىك موسمى دىك دوران تابىلماس

ش

79) — نینك عىيت كش C. 47, Op. 54, П-Т. 55; 4. 11. 5.

روز محشر شکات ايدار تىلىنىكىرىن * رسوالىغىنىك بو دور سىنىك عىيت كش

80) — نىدە چىمكش C. 46, Op. 53, П-Т. 54, Остр. 54, Ораз. 7, В. 17; 4. 11. 5.

حق سىنى رايىنكىدە قويىمىش جهاندە * ايدە بىلانىنىك ايت موندە چىمكش

81) — وب اوپىرمىش C. 5, Op. 13, П. 77 (деф.); 4. 11. 9.

غواص آيرە برابر ھېچكىمىسە يوقىدور * تۈرك دنبا بولوب چىقىب اوپىرمىش

82) — مان كىتمىمىش Op. 95, Ораз. 22, Остр. 58; 4 (2). 8 (16). 7.

ايىل لار مى چىنـون داغىنىك * باشىمىندىن دومان كىتمىمىش

غ (C.M.)

*83) — آتلىغ Op. 2; 4. 11. 9.

ابلكىن آسمان توپىش اختردىن زىنت * فرشتەسى بار دور سفیر صورتلىغ

ك

84) — (عاك) كىرك (رمل) 7. (عاك) 7. — П-Т. 43, Остр. 76; 5. 15.

* الف الله بولىدور دوغى دو رب كىتماك كىرك

* ب خدانىنىك برلىكىن بىر حق بىلەپ كىتماك كىرك

85) — ان كراك Op. 101, В. 19 (деф.); 4. 7. 9.

نە بىـلـورـسـن آدمـزاد * چـلـپـاق تـوـغـدىـنـك طـوـنـ كـرـاـكـ¹⁾

86) — تى كراك Op. 23, Остр. 56, В. 18; 4. 8. 5.

آت قزانور قوج بىكىيـتـغـه * اوـلـ بـىـدـوـ اـطـىـ كـرـاـكـ

نڭ

87) — رى بوهشنىك C. 22, Op. 58, Ораз. 36, П-Т. 60, Пет. 14, Остр. 68; 4. 11. 7.

كـوـكـدـىـنـ بـوـقـارـىـدـورـ عـرـشـدـىـنـ اـشـاقـدـورـ * اـىـ بـارـانـلـارـ اـورـنـ اوـزـىـ بـوـهـشـنىـكـ

1) У Ор. первый стихъ 8-сложевой, а остальные 7-сложовые:

نە بىـلـورـسـنـ اـىـ آـدـمـزاد~ * بـىـلـنـكـاجـ تـوـغـدىـنـكـ طـوـنـ كـرـكـ

88) — شه (تىرىنەك) ايتىرىنەك — Агаф. 22, Остр. 51, В. 14; 4. 7. 5.

برىكون انانك عشق ايتىرى * صلبىيىندىن جوشە ايتىرىنەك
— رە بوز اورسانك (89) C. 41, Op. 48, П-Т. 23; 4. 11. 5.

دعا قىلىسام دركاھە دوش كېلىومى * سەر تۈرۈب بىرۇ بارە بوز اورسانك
— وزى بُراگىنەك (90) C. 23, Op. 59, П-Т. 63, В. 28; 4. 11. 5.

مۇمن لار بُراگىنەك وصفىين سوبلاين * عرب دلىن سوزلار اوزى بُراگىنەك
— دى آتامىنەك (91) Op. 39, П-Т. 35, Остр. 34, В. 13 (деф.); 4. 11. 5.

آلتمىش ياشىدە نوروز ڪۇنى لو بىلى * توردى اجل يولىن توتىدى اتامىنەك
Пѣснь па смерть отца Махтум-куля.

92) — دوردىكم بىلەزمىنەك Op. 14, П-Т. 40, Остр. 78; 5 (10). 14 (7). 7.

* قلم الىب نامەن كونداردىكم بىلەزمىنەك *

* افسون اورىپ ھەھەنى ايندوردىكم بىلەزمىنەك *

93) — ليمە منىنەك Op. 104, Агаф. 16; 4. 11. 5.

كرم ابلە با رب قدرنلى سلطان * غريب غەكىن كەجان حالىمە منىنەك
— لى بىنە نىنەك (94) * Opaz. 14; 4. 11. 5.

اي بارانلار خرام ايشه اولاشماز * اكىر دورىست بولسە سالى بىنە نىنەك

ل (cm.)

95) — لاين ديسانك اونلاكىل Op. 113, Opaz. 16, Пет. 36; 4 (2). 8 (16). 7.

يكتىت حالىنەك قرىلىغە * سالاين ديسانك اونلاكىل

م

96) — انى كورسام Op. 93, Агаф. 20, Остр. 52; 4 (2). 7 (14). 7.

دهستانىنەك بايرىنەن * باد مىبانى كورسام
بەھاواالدىن مىر كلان * زىكى بابانى كورسام

97) — اىھ عاشق بولىشام C. 24, Op. 8, П-Т. 7; 5. 15 (رمل). 7.

* اى برانلار بىر يوزى كل آىھ عاشق بولىشام *

* بىرچەنەنەك مقصودى اول رعنایە عاشق بولىشام *

98) — لى نيلارم (رمل). 5. 15 (деф.); 5. 15 (П-Т. 4, Остр. 40, В. 442 — 5).
اھل حق بولسام ينارىمن اوزىكا حالى نيلارم * بو سولماز درد و سانسز غلاماگالى نيلارم

99) — امی کوردوم (C. 16, Op. 96, Остр. 61; 4. 11. 7.

شکر الله بز هم بو بوله توشدوک * کچورдوم بر نچه ایامی کوردوم
*100) — لان کونکلوم (B. 6; 6 (12). 14 (7). 5.

اویان غیل خواب غفلت دان * اجل سز اولان ڪونکلوم
او میید او زوب بو عالم دین * در کاه غه دولان ڪونکلوم
101) — ان فایس بیلمادیم Op. 29, Ораз. 32; 4. 11. 7.

فلک منکا غم باده سین برالی * وصال قایسی هجران قایسی بیلمادیم
102) — ایه ستاشدیم Op. 37, II-T. 57, Остр. 74; 4. 11. 7.

سحر وقتی سیران ابدیب ڪزاراک¹⁾ * عجب منزل عجب جایه ستاشدیم
103) — دا بولدیم П-Т. 41; 9 (18). 14 (7). 5.

سنگلا واجه سر مستیم * بر کیم-دین جدا بولدیم
بر کیم-منی خزان چالدی * بر صوت و صدا بولدیم
Повторяючій 9-ый стихъ (припѣвъ):

با دوستلار ڪوبیدیم بشدیم * اورتاندریم ادا بولدیم
104) III-C. 20, Op. 6, П-Т. 2, Остр. 38 (деф.); 10 (20). 14 (7). 5.

Начало:

پوقدین باره ڪنوردینک * من انده قلینک بولدیم
خدا ایسا من نه عاصی * شرمندہ قولینک بولدیم
Повторяючійся 10-ый стихъ (припѣвъ):

خدا ایسا من نه عاصی * شرمندہ قولینک بولدیم
*105) — Остр. 73 (деф.); 10 (10). 14 (7). 14. Нѣть имени
автора! Ср. № 88.

انا صبلیندین ایندریم * ана مهربانه کلدریم
*106) — Op. 118; 4. 11. 5. Ср. № 101 (Op. 29).

ابdal منکا ابر جاین سوپالی * مسجد قیسی معرب قیسی بیلمدیم

1) Сокращ. изъ; ڪزارا یا ڪانیم разночтніе:

107) — اليم 7. 11. 4; 32. ت-پ.

فریدیق قولدین کندي انصافيم * ابا دوستلار اللاء¹⁾ یتوشدى سالىم
کرى ڪوندين ڪونه كم بولوب خوفيم * دم دەردىن آرتىب دور بو بد افعالىم
108) — (قىلم) قويماغىل يا ذا الجلاليم Op. 87, آغا. 18; 4. 11. 5.

ما يراتغان قادر قدرتلى جبار * آرمانىدە قويماغىل يا ذا الجلاليم

Въ спискѣ Op. вмѣсто Махтум-кули въ послѣднемъ четверостишии
упоминается

فراغى. См. также № 127.
109) — رحم ايلايوب يغور ياغدير سلطانيم Op. 110, پەت. 42; 4. 11. 8.
سنینك دېك قادردىن تىلاڭ تىلارىن * رحم ايلايوب يغور ياغدير سلطانيم
110) آغا. 35, ب. 22; 5. 11. 5.

بويا دىلار گۈنئاكىنى قان بىلە * آدى بىلى عرب تىلىلى سودكىم

Припѣвъ:

آدى بىلى عرب تىلىلى سودكىم * شام عباى روم قېباى جانانىم

(ا), (ب), (ج), (د), (ه), (ل).

111) — ش بولان Op. 128, П. 72; 4. 8. 5.

بخشى سوزدىن يارىير جەمان * بخشى بىلان قىداش بولان
* 112) — لان П. 79; 4. 7. 7.

نۇمىزىد اىكەن نظرىيم * ڪوردى اىكى ملايان
خوبىيەم راحەتىيەن آلىرى * آندىن حىسىن خېيان
بىار آندىن اكە اولىرى * او زىنەن اىراق سالىرى
اشك ڪوزدىن روان اولىرى * ڪوبىا دىكەمىش مغېلان

113) — اشلار بىلان Op. 42, П. 83, پەت. 2, Остр. 2 (деф.), В. 1
(леф.); 4. 8. 7.

ڪونكل آيدور خلقىدىن قالىب * ڪىزسام داغلار داشلار بىلان
114) — اليق بىلان Op. 79, ت-پ. 6, Остр. 42, В. 443 — 7 (деф.); 5.
15) (رمىل). 5.

دنك بولور دىب سانماغىل ايشىنك بر افباللىق بىلان *

* هىچ قاجان دنك بولەغاي اشك بىوشاملق بىلان *

1) Дат. пал. отъ; ер. № 61.

115) (ا) شه دوشیب سن — II-T. 64; 4. 11. 5.

کل ڪونکل ڪوزلاڪین عالم جهانی * بولیله نه دین اوجون جوشه دوشیب سن
116) ابر سن — ابر سن 0раз. 28, Ил.; 4. 11. 7.

مغورو بوله بو فوند وغینک يوردىنكا * بى بقا دور ايڪلانسزىن ڪوجارسن
117) تار سن — C. 53, Op. 121; 4. 11. 7.

ڪيلان ڪېر قونسان ڪوجار آدم زاد * يورىسىن ھم بىر منزله پىتارىسن
118) — كە كىدار سن — C. 37, Op. 28, Пет. 16, Остр. 14 (дeф.);
4. 11. 7.

فانى دين بقايىه ڪوچه ڪوچ بولسە * تلىپوروپان بقە بقە ڪىدارىسن
119) — له كىدار سن — C. 36, Op. 26, II-T. 36, Остр. 35; 4. 11. 5.

قرا قانىلار يوتوب خىرىنلار چىپ * مالە مشغۇل بوله بوله ڪىدارىسن
120) — ناكاه ياتورىسن — Op. 73, Ил., Остр. 29; 4. 11. 5.

اي اولكاس آباد ملکىنىه مغورو * ملکىنىك بقاسى يوق ناكاه ياتورىسن
121) — رىتك بولارىسن — Пет. 8, Остр. 25, Транс.; 4. 11. 7.

بىبىك داغلار بلندلىكىنکە بوسانىم * ڪىزىدە سودوران زىتك بولارىسن
122) — مومن نامە¹ سن — Op. 107, В. 21; 4. 11. 5.

اصلانى ڪورما مىشام دلداريم * قىمىرى مو سن بىللىك مو سن نامە سن
123) — لى بولوب قالىپ من — Op. 77, II-T. 37, Остр. 36; 4. 11. 5.

جاھىل لىقىنك جوشى چىقدى سرىدىن * من اول جوشدىن خالى بولىپ قالىپ من
124) — چىرى دىوب آغلار من — Агад. 41, В. 23; 4 (2). 7 (14). 7.

اي يرانلار عمرىيە دىن * ڪېرىدى دىيوب آغلار من —
125) — الله حقى اوجون — Op. 97, Агад. 12; 4. 11. 9.

يا يرانغان مقصودىمە يتسورىكىن * يا جمال جىلىل الله حقى اوجون
126) — لىزدىن بورون — Op. 80, II-T. 5, Остр. 41, В. 443—6; 5.
15) (رمى).

* ساغلىغىنک قدرنى بىل كىل خسته بولزدىن بورون *

* خستەلىق قدرنى بىل كىل ناكە اولزدىن بورون *

1) Чит. نىمە.

Эти два первыхъ стиха стали народной поговоркой.

127 — Op. 62, Octr. 28, B. 442—3, 4 (?); 4. 8. 5.

سر تور خداغا يالبار * اسلام اویونک آباد قالسون

Въ послѣднемъ стихѣ у Ор. и Остр. упоминается не Махтум-кули, а **مختۇم**, см. № 108.

128 — Op. 38, Ораз. 10, Пет. 32, Остр. 32; 4. 11. 5.

اوز امېرىيىنك اوزىن بىلمىز آدمىدىن * آنكلامىزلار عامى خاصى نه بىلسىون

— ش اولمسون Op. 88, Пет. 34, П-Т. 47, Остр. 47, III-С. 168;
4. 8. 9.

ای پر ان لار مسل مان لار * دالی کونکل جوش اولمه سون
یمنه بر بخشی یکمده * یمان خاتون دوش اولمه سون

*130) — چه بیلمان نیلاین Op. 99; 4. 11. 5.

کونکايم استار ڪزام دنيا عالمي * قانتبیم ٻوچ اوچه بيلمان نيلابن

131); *μσσλ* — C. 15, Op. 127; 4. 11. 5.

نه اون باش^۱ عیال دور آرتمز فرزندی * اول اون پیش عیالینک اوچی اولاددین

*132) — كُمَايِنْ آرْدَهْمَنْ — Op. 36; 4. 8. 7.

بر ڪونڪل شادليغى چىئرمىز * بر ڪونڪل يقمايان آردين

133) *العمران* — Остр. 17, В. 440—1 (деф.); 4. 11. 5.

کوزلاب ڭۈنكل بىرمه بىوفالارغە * باق گىم وفا ڪورمىش بىوفالاردىن

134) : مَدِينَةٍ — C. 49, Op. 70; 4. 8. 5.

کوردوک سائی کونکل ساویر * سبرسز قرارسز ابردین

¹³⁵ — اینگذین C. 52, Op. 117, Ораз. 18, П-Т. 62, Пет. 37, В. 24; 1. 5.

دنک سز بیلان دنک ایلاسنک اوزینکی * دود بولیبان کچار سوزی جانینکرین

136) — ينك يخشى، سير؛ Op. 125, Ил.; 4. 11. 7.

ییکرمه نسوت ساعته اول ایکی آیده * رمضان دیزلار آنینک بخشی سین

137) — Пет. 22, Остр. 13; 4. 11. 5.

بر بى دولت اىلە بىك بولىنجە * دولتلىنىڭ قاپوسىدە قول بولغىن -

— کمايان ايودين 2) چيت. بيش 1) چيت.

و

*138) — اسه فارشو Op. 91; 4. 7. 5.

اگزیم آجدیم کوز بومدیم * قول سوندیم طاسه فارشو

ن (cm. ا).

139) — اش اوستونده Op. 21, П. 74, Пет. 5, Остр. 6; 4. 8. 7.

نامرد کیمدور بیلور بولسانک * نه دیسانک دیر باش اوستونده
140) — ان ایچینده Op. 103; 12 (6). 7 (14). 5.

کونکل نه ایش بتموردینک * قالارینک آرمان اجنبه
قالارینک دنیا غمیندین * بوراکینک قان ایجنده
141) — ان ایچینده Op. 61, П-Т. 50; 4. 7. 26.

فکر قیلدیم یر کوکه * بی عقل جان ایچینده
142) — شنده Op. 109, Араб. 37; 4 (2). 7 (14). 13.

ای یـرانـلـار آدمـزاد * معنـی بـیـلمـز یـاشـنـده
143) — مان یکیده Op. 75, П-Т. 20, Пет. 28, Б. 2, Остр. 31;
4. 8. 9.

اوـالـنـدـه اـیـش خـوـش کـبـلـهـاز * یـاشـلـیـقـدـه کـوـجـمـانـ^۱ یـکـیدـه
*144) — بـیـمـیـزـه B. 444—9; 4. 8. ?.

ای برـانـلـار بـالـمـک اوـلـمـز * نـه اـیـش کـلـور باـشـمـیـمـیـزـه
*145) — ان کـورـسـه П. 71; 4. 8. 7.

کـبـشـی سـانـعـیـنـی کـم اـیـلـار * تـوـتـان اـبـشـیـن رـوـان کـوـرـسـه
سـونـکـیـن کـوـلـلـار سـانـب سـوـزـلـار * هـر اـیـشـنـدـه زـیـان کـوـرـسـه
146) — مـان یـولـوـقـسـه Op. 49, Б. 3, В. 3, Транс.; 4. 11. 5.

بدـو اوـلـسـه مـیدـان قـالـور اـرـمـانـلـی * حق عـشـقـیـنـه آـط سـال مـیدـان یـولـوـقـسـه
147) — شـکـلـسـه C. 44, Op. 40, Пет. 27, Остр. 27, Ораз. 4; 4. 11. 7.

دنـیـادـه نـیـچـه اـیـش بـار دـور یـمـان دـور * بـرـی اوـلـلـور یـرـز قـهـر دـوش کـیـلسـه

1) Туркм. отрицат. форма причастія вм. джагат.

148) بولسہ نے — Ораз. 31, Пет. 45; 4. 11. 5.

تanan^۱ يـا پـامـاقـه کـوـیـلـاـکـ تـيـلـارـ يـلـانـكـاجـ * کـوـينـاـكـلـىـ دـيـرـ آـخـ^۲ اوـسـتوـنـدـيـنـ تـونـ بـولـسـه

149) — Ор. 72, П-Т. 18, Пет. 26, Остр. 26 (дeф.), В. 12; 4. 11. 7.

توقسان تولوک طعام بولسه قاشنکره * نه لزت ایچینله توز هم بولمه

150) بولاسه ری — C. 48, Op. 63, Octr. 23; 4. 11. 7.

زمانه شویلا دور گوزه ابلمازلار * هر یکیرینک قولده باری بولماسه

151) *تماغه* — П-Т. 17, Остр. 24; 4. 11. 7.

آلتمیش باشی صوف لار ایتیش يلغا * بلمز کونی از قالوبور باتساغه

*152) — بغشلاسنك نيليا ياريم با الله (Oстр. 75; 4. 11. 7.

جان چو شغینه قیناب چو شیب ایلديم * بخشلا سنك نيلا ياريم يا الله

153) ~~акт~~ — Пет. 23, Остр. 22, Ш-С. 34; 4. 11. 7.

غافل آدم غم آستینیده یاتوب سن * اوتدی عمرینک اوشاق دوشک کار بیله

154) *актис* — Op. 50, П-Т. 24, Б. 4, Б. 4; 4. 11. 7.

دەم بىردىن تىرىزىغى تالاچى دىنيا * ايشىينىك نه دور ناموس بىلە آرَ بىلە

155) ندر بیله — Op. 78, П-Т. 38, Остр. 37; 4. 11. 5.

کورارکا سپامن تانیس رغه دلکش * دیوانه هم‌ملمیم^۴ قلندر بیله

156) — وزیر پبلک C. 40, Op. 46, П-Т. 21, Остр. 12; 4. 11. 7.

کیمسام بار دور دیاریم دین دوریم دین * عشق او تینه یاندیم بششم کوز بیله

— Op. 64, Octr. 16; 4. 11. 7.

کېنىڭ كورانى غم باسېب دور او زىنلەن * باش ھم كىلسە يغلاب كېچار حالىمە

158) а) — С. 3, Op. 4, II-Т. 29, Пет. 7, B. 6; 4. 11. 11.

پیاز و قیم پیاد ایتیب بوزیم خاک ایتیب * سحر نالش بیلان بولدم کریانه

159) *میری فانہ*—Op. 92, Octop. 50; 4 (2). 7 (14). 5.

خراي-منبر-نگارش اسلامي * دولانه-ري فرهنگي فرانسه

1) Ψ_{HT} .

2) B.M. o¹.

3) B.M. ،عا.

4) Octr. **دعا ذي** (sic).

160 — دى بورايه (C. 38, Op. 44, Пет. 4. Остр. 5; 4. 11. 5.

مالينكه ملکينка مغورو اولماگيل¹ * اى يوق يردىن كىلان كىنى بورايه

161 — C. 13, Op. 108; 4 (2). 8 (16). 9. دىه دىه

من يعـقـوبـم اهـى زـارـى * جـكـام يـوسـفـ دـيـه دـيـه

ى

*162 — اى (Pet. 48; 4. 7. 6.

بر دلىرىه دوش كىلىرىم * غـمـزـهـسـى اـوـقـ فـاشـى يـاـىـ كـونـ خـپـرـهـ دورـ كـورـكـىـنـدـىـنـ * خـجـالـتـىـدـهـ تـولـغـوـنـ آـىـ

163 — انه كىلکاي (П-Т. 66, Пет. 46; 4. 11. 9.

مسـلـمـانـلـارـ قـبـلـعـ اـوـرـسـهـ بـرـبـرـهـ * دـوـلـتـ دـوـنـىـبـ دـىـلـارـ نـصـانـهـ كـيـلـكـاـيـ

164 — Ораз. 15, П-Т. 48; 4. 7. 6. لـدـىـ كـيـتـىـ

بـوـ دـنـىـاـ باـزـكـارـ دـورـ * بـعـضـىـ سـيـنـ جـلـدـىـ كـبـتـىـ

165 — Op. 30, Остр. 62: 4. 11. 7. تـ اـيـتـىـ

فـهـمـ اـيـلاـ سـوـزـيمـنـىـ عـاـشـقـلـارـ باـشـىـ * كـيـمـ بوـرـجـهـ اوـغـلـىـنـ كـفـارـ اـيـتـىـ

166 — C. 12, Op. 89, П-Т. 52, Пет. 11; 4. 8. 12. بـ كـچـرىـ

هرـ پـيـغـمـبـرـ بـرـ كـسـبـ اـجـلـىـ * كـسـبـىـنـ مـدـامـ اـيـدـىـبـ كـچـرىـ

167 — C. 11, Op. 31, III-C. 278; 4. 11. 5. تـ رـ كـچـرىـ

اـيـلـىـ منـكـ بـلـ دـورـانـ سـورـانـ بـنـ جـانـ * دـنـىـادـهـ قـالـمـىـرـ يـرـ بـهـ بـرـ كـچـلىـ

168 — Op. 116, Пет. 41, Остр. 65; 4. 11. 5. چـكـهـ بـيـلـمـ بـوـ درـدـىـ

كـشـتـ اـيـلـادـيمـ كـزـديـمـ عـشـقـينـكـ دـاغـيـنـدـىـنـ * هـرـ كـيـمـ بـولـسـهـ چـكـهـ بـيـلـمـ بـوـ درـدـىـ

169 — C. 42, Op. 47, П-Т. 22, Остр. 1; 4. 11. 5. انـ كـتـورـدـىـ

برـ كـيـجـهـ يـاتـورـدـيمـ شـاهـ نـقـشـبـىـنـدـهـ * كـرمـىـ خـوشـ اـيـلـاـبـ بـرـ نـانـ كـتـورـدـىـ

170 — Op. 114, В. 30; 4. 8. 5. (جـ) شـدـىـ

دنـكـيمـ دـوـشـيمـ قـوحـ يـكـيـتـلـارـ * هـرـ كـيـمـ بـيرـ اـيـشـهـ اـوـلاـشـرىـ

171 — Op. 68, Остр. 59 (дер.); 4. 8. 9. لـاـرـ بـولـدـىـ

اـيـ يـرـانـلـارـ مـسـلـمـانـلـارـ * جـهـانـ يـوـقـدـىـ نـالـاـرـ بـولـدـىـ

1) Разночт. اولونمه.

2) Чит. نهـلـاـرـ.

172) — مَدْرِى Op. 51, Ораз. 34, Рук. 6, I, Остр. 15, В. 5; 4. 11. 5.

کوب يكىت لار كىلىپ كچدى جهاندىن * نىتىينه كوره اقبال بولمادى

173) — ر بزم سارى Op. 65, Остр. 18, В. 8 (деф); 4. 11. 7.

قىلزىمى قىرسانىيپ قرق يول كچرمىن * اكىر كە مىل ايتىسى يار بزم سارى¹

174) — ستانه سارى Op. 90, Агаб. 43; 4 (2). 7 (14). 7.

آنده آدم سايبلاندور هزارستانه سارى * فلڭ بقال اوئورميش بازارستانه سارى

*175) — سَت بخشى Opaz. 23; 4. 11. 5.

مسلسلان اوغلينه اچىغ سوز ايتىمە * فقىبرە مىسکىينه دلالت بخشى

176) — ت بخشى Op. 119, Пет. 38 (деф.), Агаб. 42; 4. 11. 7.

خوش كيدانىكده خوش تابلاشىب كىلماكا * بارىشмагە كىلىپشىماگە يات بخشى

177) — (كون - كىن) غىن بو ايشى C. 45, Op. 52, П-Т. 27, Остр. 8; 4. 11. 7.

بندهسن بد اىشە باتىپرلىق ايتىمە * آلنинكده قويارلار اول كون بو ايشى

178) — دە بلى П-Т. 44, Агаб. 32, Остр. 46; 4. 11. 9.

اي اغەلار بىر كون بولور پاي آلور * قوللاوق ايدىپ كزان اوستادە بلى

179) — علۇ Op. 129 (деф.), Агаб. 46, Остр. 80; 4. 7. 24.

اي برانلار مىسالىمانلار * كورىنك бо حكم دادكىرى

180) — (ض) ز دالى C. 29, П-Т. 51; 4 (2). 7 (14). 5.

زىياينىنە مىلەكلاڭ * قوللارىنىنە كىرز دالىنى
سەكىز ئەرشىنى كوتاران * لا الـمـ ورز دالـمـى
قايغۇ غـمـە جـكـماـكـلىـكـ * بىلماـرـ كـچـارـ اـحـمـاقـلىـقـ
كـوـزـدـهـ يـاشـىـنـ توـكـماـكـلىـكـ * قـادـرـ حـقـهـ عـرـضـ دـالـمـى²

181) — وزلاماين بولورمى Opaz. 5, П-Т. 25, Пет. 29, III-C. 259; 4. 11. 5.

بر كىنك بىرسە كزىپ بالا * خىرىتىندىن كۈزلامايىن بولورمى

182) — لامازمى C. 55, Op. 123, Пет. 39; 4. 11. 5.

فلڭ سەينىك بو كىراكلى كىرىشىنەك * بىزىنك سارى اوكرولمازمى كىلمازمى

1) اكىر عزىم ايلاسە يار بزم سارى.

2) Чит.

منم صاحب جمالینи کورдинкى (183) — Op. 106, Ораз. 1 (деф.), Агаб. 14; 4. 11. 7.

يختى سالور كىدار ظلمات تونинде * منم صاحب جمالینи کورдинكى
*184) — Остр. 57 (деф.); 4. 8. 5.

..... *

روز ازلـىدە يـىراتـىرى * رسول جـىـسىـنـىـدـە جـانـى
*185) — ئـىـلـانـىـ (Op. 57; 4. 11. 5.

باش¹ شـرـطـىـانـ قـىـلـعـينـ مـسـلـانـ بـولـسانـكـ * بـورـىـكـىـنـ مـمـدـ دـىـنـىـ بـىـلـانـ
186) — С. 21, Op. 84, Ораз. 32, Остр. 70 (деф.); 4. 8. 13.

با حـبـىـبـ حـقـ رـسـوـلـ سـنـ * جـانـ بـىـلـانـ سـومـيـشـامـ سـنـىـ
187) — С. 20, Op. 83, П-Т. 45; 4. 8. 7.

رسـوـلـ اللهـ سـنـىـ اـبـسـتـانـ * تـاـپـارـ قـايـسـىـ بـولـدـهـ سـنـىـ
188) — Остр. 71, Рук. 15, V; 4. 11. 12.

رسـوـلـ دـامـاد~دـورـ اوـزـ اـرـصـلـانـىـنـكـ دـورـ * ياـ اـمـامـ عـلـىـ غـهـ بـغـشـلاـ منـىـ
О легендѣ, связанный съ этой пѣснью, см. въ описаніи рук. № 15.
*189) — Агаб. 17; 4. 11. 5.

قـسـمـتـ اوـلـماـزـ اوـزـاقـ يـولـلـارـ * نـصـبـ قـوـبـىـازـ كـىـدـامـ بـولـيمـ باـغـلـارـ هـىـ
190) — Op. 66, Агаб. 33; 4. 11. 9.

بـىـلـمـدـىـمـ يـقـىـلـدـىـمـ تـورـدـىـمـ يـرـىـدىـنـ * باـشـىـدىـنـ آـغـيـانـ جـوشـانـ كـوـزـلـارـ هـىـ
191) — Остр. 63; 4. 11. 9.

حـدـبـىـثـ دـنـ رـاوـىـدـنـ بـرـ سـوـزـ دـىـبـاـيـونـ * هـېـھـاتـ كـونـدـىـنـ ئـامـانـ هـىـ

ى, ن, نك, س, ز. Дополненіе для буквъ.

192) — П-Т. 13, В. 10; 4. 11. 5.

يـوهـوتـ كـوـكـانـكـ تـعـصـبـ ؟ ايـرـىـبـ اوـزـىـنـدـىـنـ * جـىـقـلىـ قـوشـونـ اوـنـكـ آـرـدىـ بلـنـمزـ

*193) — Лине Диқмас (Пет. 19 (дөф.); 4. 11. 4. Имя автора не упомянуто.

Байлар бар дур غربбларه رحم ايلار * بайлар бар дур يغنان مالине Диқмас
козул бар дур دنيا مالين خرج ايسانك * козул бар дур بران مалинене Диқмас

معروف — زине بکماش (194).

بزم نیننек لزتبىن بىمماكان آدم * هنرلى يكىتىننек سازىنە دېكماس
بىرىزادىننек ايتان نازىنە دېكماس

195) — لينек سىننек (П-Т. 33, В. 16, Агаб. 13; 5. 15. 5.

* اوغرى بولسنىك دىتكله كىن بولغاى ئېجۈك حالىنек سىننек *

* كىشى مالىتدا كىدار كونكلىنек كوزىنек فعلىنек سىننек *

196) — П-Т. 26, В. 2, Остр. 4; 4. 8. 5.

آدم اوغلى اوزىنек بىلماى * كىيىدم كىيىدم آدىچىق¹ سن
ايلىنек امرىنى توز اىتىمىسى * اوز كونكلاونكى كويىرچىق² سن

197) — ان اولى (П-Т. 59, Агаб. 38; 4 (2). 8 (16). 7.

كىعبەدەن چىرقىرى بىر كوزال * مەدىنەكە روان اولىدى
коран تاج اىتلى سرىنىھ * كورمانىنек چىشمى قان اولىرى
حقىدىن انكا ايندى كلام * آدى شام جراغ العالم³
مطىع بولىرى جملە عالىم * شوبىلە صاحب زمان اولىرى

A. Самойловичъ.

СИБ. Осень 1908 г.

1) Такъ П., а В. 19, Остр. 4,adic. 1908 г.; туркмены говорятъ: барчак, râlçäk, gîtçäk, taptak. 2) Такъ П. (sic), а В. 19, Остр. 4,adic. 1908 г.; туркмены говорятъ: kœïñäk. Метръ не допускается здесь негородное произношение. 3) Sic! чит. شمع چراغ عالم.

тельствахъ бывшаго возмущенія. При этомъ я сказалъ, что хотя общий ходъ событий я знаю, но дней точно не помню. На это Дьяковъ замѣтилъ: «Какъ можно безъ (указанія) дней?». Тогда я, пораздумавши самъ съ собою и опросивши многихъ свѣдущихъ стариковъ, въ теченіе нѣсколькихъ мѣсяцевъ установилъ точно даты (событий), а послѣ того уже и написалъ правильно свои «Воспоминанія».

Одновременно съ этимъ полковникъ Д. Федоровъ, авторъ «Опыта военно-статистического описанія Илійского края» (Ташкентъ, 1903 г.), любезно сообщилъ мнѣ свѣдѣнія о дунганско-таранчинскомъ восстаніи, собранныя, по его просьбѣ, кульджинскимъ миссіонеромъ J. Steneman отъ 2 — 3 стариковъ китайцевъ, пережившихъ означенное восстаніе. Въ общемъ эти свѣдѣнія совпадаютъ съ данными «Воспоминаній» и были большею частью использованы Д. Федоровымъ въ его трудѣ. Между прочимъ, указаніе послѣдняго (ч. I, стр. 245), что сибо сами считаютъ себя китайцами изъ Шань-хай-гуана, обращенными въ маньчжуръ, заимствовано именно изъ этой записки. Не лишены интереса находящіяся въ ней свѣдѣнія о таранчинцахъ. Ко времени восстанія ихъ насчитывалось около 8.000 человѣкъ. Во главѣ ихъ стоялъ хакимъ-бэгъ, который пользовался административно и судебно (по менѣе важнымъ дѣламъ) властью. Хакимъ-бэги назначались изъ потомковъ Эминъ-бэга, сподвижника китайского генерала Чжао-хуй. Хакимъ-бэга Майсемсата (Муземъ-хана), при которомъ разразилось восстаніе, записка называетъ внукомъ Эминъ-бэга и сыномъ хакимъ-бэга Халь-Мисатъ.

Изъ письма Д. Федорова видно, что русскій переводъ: «Китаби-Газать деръ Мульки Чинъ», которымъ онъ пользовался, принадлежалъ Н. Н. Пантусову, почему слѣдуетъ думать, что рукопись этого неизданного перевода находится среди бумагъ послѣдняго.

Пользуюсь случаемъ указать, что городъ Хара-усу, часто упоминаемый въ текстѣ «Воспоминаній», обыкновенно называется Куръ-кара-усу.

Вл. Котвичъ.

II.

Къ статьѣ „Указатель къ пѣснямъ Махтум-кули“ (т. XIX, стр. 0125 и слѣд.).

Эта статья была уже мною подписана къ печати, когда я узналъ, благодаря любезному сообщенію завѣдующаго рукописнымъ архивомъ И. Р. Геогр. Общества И. П. Мурзина, что въ Обществѣ имѣется списокъ Махтум-кули съ русскимъ переводомъ.

Списокъ состоитъ изъ 52 ff. въ четвертушку листа безъ переплета и имѣеть на f. 1а слѣдующую помѣтку: «Оригиналъ Махтумъ Кулыя переведенный Переводчикомъ Астрабадской морской станціи Рафаиломъ Езнаевымъ въ 1874 году іюля 15-го дня. — Эту рукопись, подаренную мнѣ Рафаиломъ Езнаевымъ, приношу въ даръ Русскому Географическому Обществу. Членъ сотрудникъ Общества П. Огородниковъ. 1875 года 17-го марта, С.-Петербургъ». На f. 6а указано имя туземнаго владѣльца рукописи: صاحب ملا قربان على, а на f. 43а приводится дата ۱۲۷۹ق، т. е. годъ 1872—3.

Въ спискѣ Г. Общества заключается 91 пѣсня Махтум-кули п одна — Сейид-Ходжи (f. 42b—43a; пятистишия—**كتارى سىدى خوجى**; см. мою статью: Матеріалы по среднеазіатско-тур. литературѣ I, З. В. О., XIX, стр. 08, № 43); рукопись не кончена. По количеству пѣсенъ списокъ занимаетъ второе мѣсто среди мнѣ известныхъ списковъ Махтум-кули (см. стр. 0127 настоящаго тома).

Судя по расположению пѣсень, списокъ восходить къ той рукописи Махтум-кули, отъ которой идутъ списки публичныхъ библіотекъ Императорской и Туркестанской; впрочемъ соотвѣтствіе, и то неполное, кончается на 74-й пѣснѣ (=П. 73, мой указатель № 5), а остальная пѣсни въ рукописяхъ П.—Т. вовсе отсутствуютъ и извѣстны мнѣ уже по другимъ спискамъ (мой указатель, №№ 146, 173, 153, 4, 83, 52, 150, 34, 49, 73, 85, 22, 25, 122, 29, 40). До 74-ой пѣсни соотвѣтствіе въ расположениіи №№ между списками Г. Общ. и П.-Т. нарушено въ двухъ мѣстахъ: 1) П.-Т. №№ 14 и 15 въ спискѣ Г. Общ. переставлены; 2) П. № 84 въ спискѣ Г. Общ. стоитъ подъ № 26, благодаря чему далѣе до № 74 №№ соотвѣтствующихъ пѣсень списковъ Г. Общ. и П.-Т. разнятся между собой на единицу. Въ одномъ случаѣ въ схожихъ своихъ частяхъ списки отличаются и по содержанію: списокъ Г. Общ. подъ № 58 даетъ пѣсню 26 моего указателя, а П.-Т. подъ соотвѣтствующимъ № 57—пѣсню 102 моего указателя.

Списокъ Г. Общ. повторяетъ слѣдующія пѣсни, которыя мнѣ ранѣе встрѣтились только по одному разу и которыя отмѣчены въ моемъ указателѣ звѣздочкой: №№ 5, 52, 62, 83 и 145. Одна пѣсня списка Г. Общ. является для меня новой, и ее я отмѣчаю по системѣ, принятой въ моемъ указателѣ.

*198) — Г. 75; 4. 11. 5.

مسرمانلار (sic) مالى دونىھ (sic) مايدىس * كورنگىلور بىر سرىنە (?) بىزانوب

Переводъ пѣсень Махтум-кули находится въ большой тетради съ

переплетомъ. Заглавіе «Переводъ Махтумъ Кулъя изъ рода Гоклянскаго который сочинилъ сюю книгу въ стихахъ». Бѣглый просмотръ рукописи показаъ мнѣ, что переводъ кончается на 87-ой пѣснѣ, но нѣкоторыя пѣсни, повидимому, пропущены.

A. Самойловичъ.

III.

Къ статьѣ: „Къ исторіи Мерва“.

Къ стр. 117. Значеніе терминовъ بلد مدینة и ریض у географовъ X в. яснѣѣ всего видно изъ словъ Макдиси при описаніи Хамадана (Bibl. Geogr. Arab. III, 392, 6 — 7):

والمدینة وسط البلد خربة يدور الربض حولها

«Внутренній городъ (медина) расположень по серединѣ города въ обширномъ смыслѣ (белед) и (теперь) разрушенъ; его (т. е. внутренній городъ) со всѣхъ сторонъ окружаетъ пригородъ (рабадъ).»

Въ противоположность этому географы XII и XIII вв., т. е. той эпохи, когда «городъ» въ тѣсномъ смыслѣ уже не соотвѣтствовалъ до-мусульманскому шахристану, употребляютъ слово بلد въ смыслѣ собственно-города, въ противоположность пригороду. Ср. у Ибн-Джубейра (Gibb Memorial Series, vol. V, p. 282—283) о Дамаскѣ: والارياض كبار والبلد ليس بمفترط الكبير («пригороды велики, а самый городъ не очень великъ»), у Самаани (В. Бартольдъ, Туркестанъ въ эпоху монгольского нашествія, ч. I, стр. 63, о кварталѣ Гатферъ въ Самаркандѣ) выраженіе («въ самомъ городѣ», ср. тамъ-же, стр. 66 (من حائط سمرقند), у Якута (II, 590, 7—8) о Дамаскѣ: ولها ربض دون السور محيط باكثر البلد يكون في مقدار البلد نفسه: («у него есть пригородъ по сю сторону стѣны, окружающей большую часть самого города и по величинѣ равный послѣднему»).

По поводу термина ربض можно привести слова Абу-л-Хусейна Бейхаки, автора VI в. хиджры Cod. Mus. Brit. Or. 3587, f. 20a).

Упомянувъ о дѣленіи округа Бейхака на 12 ربض, авторъ продолжаетъ:

بس مراد بدين ربض جهاربك نیست مراد آنست که در کتاب مجمل اللغة ابن فارس بیمارد که الرابع محله القوم بس هر کجا که قومی اجا نزدیک بیدکیر چم شوند و بنا وعمارت سازند انرا ربض خوانند در عرب اما در عجم هرچه در شهر منزلکاه خلق بود بر یک سمت انرا محله خوانند آجھه در صحراء وکوه بود (f. 20b) انرا ربض خوانند.
«Но это (слово) руб' не имѣеть значенія «четверти»; оно имѣеть то значе-